

Thai-Khmer Textile: Wisdom Products to Create Cultural Values and Enhance Commercial Value

ผ้าทอเขมรถิ่นไทย: ผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาเพื่อสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม และเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์

Kitisa Wongkum*

Sastra Laoakka

กิตติสา วงศ์คำ

ศาสตรา เทลาอรรคะ

*Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science Mahasarakham University, Thailand***Corresponding author***

e-mail: kitisa2560.wo@gmail.com

Received 20-05-2025**Revised** 25-08-2025**Accepted** 30-08-2025**Doi:** 10.69598/artssu.2025.5182.**How to Cite:**

Wongkum, K., & Laoakka, S.
(2025). Thai-Khmer Textile:
Wisdom Products to Create
Cultural Values and Enhance
Commercial Value. *Journal of Arts
and Thai Studies*, 47(3),
E5182 (1-16).

Keywords: Thai-Khmer textiles,
cultural value, commercial value
enhancement

คำสำคัญ: ผ้าทอเขมรถิ่นไทย,
คุณค่าทางวัฒนธรรม, การเพิ่มมูลค่า
เชิงพาณิชย์

Abstract

Background and Objectives: Thai-Khmer textiles are beautiful and distinctive products of local wisdom, reflecting a unique cultural identity through traditional weaving techniques and pattern creation. The wisdom has been passed down through generations for a long time. To preserve, promote, and generate awareness of these textiles, while enhancing their commercial potential, this research aimed to study their historical background and cultural significance, create cultural value, and explore ways to increase the commercial value of Thai-Khmer textiles.

Methods: This qualitative research collected data using purposive sampling. The participants included community and local wisdom leaders, as well as members of weaving groups, totaling 75 people. The data were gathered from the areas where the Thai-Khmer hand-woven cloth production has been passed down through generations, continuing for 50–80 years. Five areas were included: Ban Sanuan Nok, Huai Rat district, Buriram province; Ban Bu, Krasang district, Buriram province; Ban Ta Long, Satuek district, Buriram province; Ban Sawai, Mueang district, Surin province; and Ban Muang Luang, Huai Thap Than district, Sisaket province. The data were collected through in-depth interviews and focus group discussions. They were analyzed content-wise, categorized, compared, analyzed, and presented descriptively by using the concept of culture as meaning, structural functionalism, and semiotics theory to study the background, potential, cultural values, and the added value of Thai-Khmer textile.

Results: It was found that Thai-Khmer textiles are a beautiful, distinctive, and unique textiles that can identify the ethnic groups. They can be divided into many types, including traditional pattern textiles and contemporary pattern textiles, featuring animals, plants, tools and equipment, nature, and beliefs. In terms of cultural value, these textiles reflect both potential and identity, expressed through the meticulous production process of experienced weavers. Their knowledge and skills are passed down through generations, typically from mother to child within families and ethnic groups. Woven textiles are often used as symbolic expressions in each activity, and are sometimes framed to decorate spaces, becoming sources of cultural learning. The commercial value was increased by transforming the textile into a prototype bag, while adding more cultural value by using the wisdom of embroidering the ancient pattern and 8-petal lotus pattern. Integrating lifestyles, beliefs, and faith together creates a balance between intangible and tangible values of Thai-Khmer textile.

Application of this study: Weaving plays an integral role in the lives of Thai-Khmer communities, fostering the formation of weaving groups or other social groups. Furthermore, woven textiles serve as valuable cultural products. Studying the potential, cultural significance, and commercial enhancement of Thai-Khmer textiles—such as their transformation into prototype bags—can be beneficial to social and semiotic studies. This approach also supports the sustainable use of local wisdom products, providing opportunities for community income generation.

Conclusions: Thai-Khmer textiles are outstanding products of wisdom, crafted through a meticulous production process by skilled weavers proficient in creating textiles of various patterns. Each textile and its patterns can convey symbolic meanings, telling the story of the cloth and reflecting the pride and knowledge inherited across generations. Moreover, these textiles can be value-added to create income for the community.

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: ผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย เป็นผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาที่มีความสวยงามโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นที่น่าสนใจ ด้วยคุณสมบัติเทคนิคการทอ การสร้างสรรค์ลวดลายโดยช่างทอที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมายาวนาน เพื่อสืบสาน รักษาและต่อยอดผ้าทอเขมรถิ่นไทยให้เป็นที่รู้จัก รวมทั้งการสร้างประโยชน์เชิงพาณิชย์ การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา ศักยภาพ สร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ของผ้าทอเขมรถิ่นไทย

วิธีการศึกษา: งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการเลือกผู้เข้าร่วมแบบเจาะจง เป็นผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาและกลุ่มทอผ้า จำนวน 75 คน จากพื้นที่ที่มีการผลิตผ้าทอมือ มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในช่วงระยะเวลา 50-80 ปี จำนวน 5 พื้นที่ ประกอบด้วย บ้านสนวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านนุ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านตาลอง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านสวาย อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์และบ้านเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา จัดหมวดหมู่ เปรียบเทียบ วิเคราะห์และนำเสนอเชิงพรรณนา โดยนำแนวคิดวัฒนธรรมคือความหมาย ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่และทฤษฎีสัญวิทยา มาเป็นแนวทางเพื่อศึกษาความเป็นมา ศักยภาพ คุณค่าทางวัฒนธรรมและการเพิ่มมูลค่าของผ้าทอเขมรถิ่นไทย

ผลการศึกษา: พบว่า กลุ่มเขมรถิ่นไทย มีผ้าทอที่สวยงาม มีอัตลักษณ์โดดเด่น สามารถบอกได้ว่าผ้าทอนั้นเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ใด ผ้าทอสามารถแบ่งได้หลายประเภท และลวดลายที่พบมีลวดลายเกี่ยวกับสัตว์ พืช เครื่องมือเครื่องใช้ ธรรมชาติ และความเชื่อ มีทั้งลายแบบดั้งเดิมและลายประยุกต์ ส่วนด้านการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของผ้าทอเขมรถิ่นไทย พบการข้ามผ่านวัฒนธรรมด้วยศักยภาพและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นอัตลักษณ์ มีการผลิตที่ประณีต โดยช่างทอที่มีความชำนาญ มีการส่งต่อสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากแม่สู่ลูก เป็นการสืบทอดภายในครอบครัวและกลุ่มชาติพันธุ์ มีการใช้ผ้าทอที่เป็นการสื่อสัญลักษณ์ความหมายในแต่ละกิจกรรม พบการนำผ้าทอมาใส่กรอบประดับสถานที่ เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้อีกช่องทางหนึ่ง ส่วนการเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์โดยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าต้นแบบ แล้วนำมาผ่านกระบวนการเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยภูมิปัญญาการส้าวผ้าเป็นลายโบราณและลายดอกบัวแปดกลีบ ซึ่งการนำภูมิปัญญาวิถีชีวิตความเชื่อความศรัทธามานำมาบูรณาการร่วมกัน เป็นการสร้างความสมดุลระหว่างคุณค่าที่เป็นนามธรรมและมูลค่าที่เป็นรูปธรรมให้กับผ้าทอเขมรถิ่นไทย

การประยุกต์ใช้: ผ้าทออยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนเขมรถิ่นไทย สามารถสร้างกลุ่มทอผ้าหรือกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม การศึกษาศักยภาพ คุณค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอเขมรถิ่นไทย ในการแปรรูปเป็นกระเป๋าต้นแบบ นอกจากนี้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านสังคมและสัญวิทยา และยังเป็นประโยชน์ต่อการนำผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญามาสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

บทสรุป: ผ้าทอเขมรถิ่นไทยเป็นผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาที่มีความโดดเด่น มีกระบวนการผลิตที่ประณีตโดยช่างทอที่มีความชำนาญในการสร้างสรรค์ผ้าทอและลวดลายที่หลากหลาย ผ้าและลวดลายที่ปรากฏ สามารถสื่อสัญลักษณ์ความหมายในการบอกเล่าเรื่องราวของผ้าทอแต่ละผืน จึงเป็นผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาที่มีคุณค่ามีเรื่องราวและมีความภาคภูมิใจในการใช้ เกิดการสืบสานส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น และสามารถนำมาเพิ่มมูลค่าเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน

บทนำ (Introduction)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 มีนโยบายเกื้อหนุนให้คนไทยมีโอกาสนำทุนที่ตนเองมีอยู่มาพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมกับการยกระดับกิจกรรมการผลิตและการให้บริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืน จากนโยบายดังกล่าว เน้นการพัฒนาบนฐานภูมิปัญญาตั้งแต่ระดับพื้นบ้านจนถึงระดับสูง ซึ่งผ้าทอเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่ง ที่มีกระบวนการสืบทอดความคิด วิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมผ่านผ้าทอที่มีลวดลาย สี วิธีการทอและรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม มีภูมิปัญญาสืบสานส่งต่อจากรุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะผ้าทอของกลุ่มเขมรถิ่นไทยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ นิยมทอผ้าแบบดั้งเดิมที่มีรูปแบบกรรมวิธีการทอที่แตกต่างกันด้วยชื่อ วิธีการมัด ย้อม ทอ และลวดลาย เช่น ผ้าโฮล ผ้ากะเนียว ผ้าอัมปรม ผ้าอัมลยซิม ผ้าระเบ็ก ผ้าสมอ ผ้าสาคุ ผ้าทอยกดอก ผ้าปะโบร์ และผ้ามัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ อีกทั้งลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่ช่างทอสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสื่อความหมายถึงความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก เช่น ลายนาครสื่อถึงน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ (Boonpok, 2019) ผ้ามัดหมี่ของชาวไทยเขมรสามารถแบ่งเป็น 1) จองโฮล ที่มีการมัดย้อมเส้นพุ่งด้วยวิธีการเฉพาะ สามารถมัดย้อมแบบเดียวแต่ทอได้ 2 ลาย 2) จองชิน เป็นการมัดหมี่เส้นพุ่งที่มีวิธีย้อมเช่นเดียวกับที่อื่น และ 3) จองกรา เป็นการมัดหมี่ทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน โดยผ้าทอเขมรถิ่นไทยมีความโดดเด่นอยู่ที่คุณภาพของเส้นไหมน้อย

การย้อมและให้สี เทคนิคการทอด้วยกรรมวิธีที่ย่างยากมาก เพื่อเล็งประโยชน์การใช้สอยสูงสุด ดัง เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (Phanurat, 1993) พรรณนาไว้ว่า “ทั้งผืนผ้า เป็นแม่ลายโฮร์ ลายแต่โบราณนานนักหนา ให้สีล้ำ ไข่เป็นจตุรีไหมแน่แท้ คือไหมสุรินทร์” ผ้าทอเขมรถิ่นไทยมีเรื่องราวความเป็นมาที่น่าสนใจ เพื่อสืบสาน รักษาและต่อยอดผ้าทอเขมรถิ่นไทยให้เป็นที่รู้จักและสร้างประโยชน์เชิงพาณิชย์ของผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นไทย ผู้วิจัยจึงมีประเด็นในการศึกษาค้นคว้าการวิจัย (Research Text) “ผ้าทอเขมรถิ่นไทย” ในด้านศักยภาพ ความโดดเด่น ที่เป็นอัตลักษณ์ การผสมผสานทางวัฒนธรรมเพื่อความความคงอยู่ของผ้าทอเขมรถิ่นไทย รวมทั้งด้านการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ของผ้าทอเขมรถิ่นไทยที่สามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การศึกษา (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นไทย
3. เพื่อสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอเขมรถิ่นไทย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในประเด็นองค์ความรู้ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดวัฒนธรรมคือความหมาย (Culture as (Public) Meaning) อคิน ราบีพัดนา (Rabibhadana, 2008 : 71-74) กล่าวว่า มีนักวิชาการหลายท่านได้นิยามความหมายของวัฒนธรรม อาทิ ศาสตราจารย์ชาร์ลส์ เอฟ. คายส์ ได้แยกความหมายของวัฒนธรรมเป็น 5 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1) วัฒนธรรมคือรูปแบบของปรากฏการณ์และเหตุการณ์ที่ได้สังเกตเห็น (Pattern of Observed Events) เป็นทัศนะของนักพฤติกรรมศาสตร์ 2) วัฒนธรรมในฐานะเป็นบุคลิกภาพ (Culture as Personality) เป็นความหมายของนักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมและบุคลิกภาพ 3) วัฒนธรรมคือการรับรู้ เป็นความหมายของกลุ่มนักมานุษยวิทยาสำหรับการรับรู้ (Cognitive Anthropologists) 4) วัฒนธรรมคือโครงสร้างพื้นฐานของจิตใจมนุษย์ และ 5) วัฒนธรรมคือความหมาย (Culture and (Public) Meanings) เป็นความหมายที่ คลิฟฟอร์ด เกียร์ตซ์ และนักมานุษยวิทยาหลายท่านใช้ เกียร์ตซ์ เห็นว่าวัฒนธรรมมีความหมายกว้างขวางครอบคลุมไปเกือบทุกประเด็นได้เปิดมุมมองเกี่ยวกับวัฒนธรรม ที่เหนือกว่าการทำความเข้าใจหรืออธิบายเพียงปรากฏการณ์ แต่ต้องตีความเพื่อถอดรหัสความหมายที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้นำแนวคิด “วัฒนธรรมคือความหมาย” มาเป็นแนวทางในการอธิบายความหมายของ “ผ้าทอเขมรถิ่นไทย” กับผู้คนและสังคมเขมรถิ่นไทย ในการพิจารณาสถานะของวัฒนธรรม ที่จะต้องอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและสังคมท้องถิ่น ในมิติของความหมายทางสังคมวัฒนธรรมในอดีต ณ ช่วงเวลาที่ผ้าทอเขมรถิ่นไทยถูกสร้างสรรค์ขึ้นมา ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism) นักทฤษฎีทางด้านศาสตร์การตีความ เรียกสิ่งที่ต้องการเผยให้เห็นว่า “โลก” (world) และโลกในความหมายของเขาก็คือชุดของการอ้างอิงต่าง ๆ แต่นักทฤษฎีด้านโครงสร้างนิยมกลับเรียกสิ่งที่ต้องการเผยให้เห็นว่า “จิตไร้สำนึก” (the unconscious) โดย รอล็อง บาร์ต นักทฤษฎีคนสำคัญของสำนักโครงสร้างนิยมและสัญวิทยา กล่าวว่า ต้องเริ่มต้นจากสิ่งที่ต้องการศึกษา ผ่าแบ่ง/แยก ออกเป็นหน่วยย่อย ๆ แล้วนำส่วนย่อยเหล่านั้นมาประกอบขึ้นใหม่ เป็นการประกอบเพื่อสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาที่สามารถช่วยให้เราเข้าใจบางอย่างที่มองไม่เห็นหรือรับรู้ไม่ได้ในตัวต้นฉบับ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือเป็นการประกอบขึ้นใหม่เพื่อมองหาระเบียบ กฎเกณฑ์ที่เป็นตัวกำหนดการทำงานของสิ่งที่ต้องการศึกษา คือวัตถุชิ้นใหม่ ภาษาชุดใหม่ การหาความรู้แบบโครงสร้างนิยมก็คือวิธีการตั้งคำถาม เป็นคำถามในระดับของระบบ/โครงสร้าง เพื่อหารหัส/กฎเกณฑ์/โครงสร้างที่เป็นตัวกำหนด/กำกับสิ่งนั้น ๆ โครงสร้างหน้าที่นิยมที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นไทยโดยหมายความว่าสังคมหรือชุมชนเป็นระบบที่มีโครงสร้างที่เป็นระบบใหญ่ มีระบบย่อย แต่ละระบบย่อยมีหน้าที่ (function) ที่ต้องเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์กัน (interaction) ฟังก์ชันกันแม้บางครั้งระบบย่อยไม่ได้ทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ (dysfunction) แต่ละระบบจะหาจุดร่วมที่ช่วยเหลือกันฟังก์ชันกันจนทำให้ระบบสังคมมีความสมดุล (balance) และต่างปรับตัว (adaptation) ให้เหมาะสมกับภาวะแวดล้อมกลับมาทำหน้าที่ให้สมบูรณ์จนระบบสังคมอยู่ในภาวะดุลยภาพ

(equilibrium) ซึ่งระบบสังคมทำหน้าที่ที่มีลักษณะเปรียบเทียบเชิงอนุมาณเหมือนการทำหน้าที่ของร่างกายมนุษย์ หรือการทำหน้าที่ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอเขมรถิ่นไทยในการสื่อความหมายของการดำรงวิถีชีวิตผ่านลวดลายผ้าทอ ที่ช่างทอสร้างสรรค์ขึ้นอย่างมีคุณค่าทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นนามธรรม และมีมูลค่าเชิงพาณิชย์ที่เป็นรูปธรรม เกียวข้องปฏิสัมพันธ์กันอย่างสมดุลในช่วงหนึ่งของสังคม (Charoensi.nolarn, 2012 : 42-49)

3. ทฤษฎีสัญวิทยา (Symbolism) เรื่องสัญลักษณ์ ถือกำเนิดขึ้นโดยบุคคลสองคน คือ แฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ บิดาแห่งสัญวิทยา และ เพียร์ซ ผู้ที่คิดคำ “สัญศาสตร์” โดย Saussure คิดว่าภาษาศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของศาสตร์ด้านสัญลักษณ์และเรียกชื่อศาสตร์นี้ว่า “สัญวิทยา” (semiology) เมื่อพูดถึงระบบของภาษา แบ่งออกเป็นสองระบบคือ “ตัวหมาย” (signifier) และ “ตัวหมายถึง” (signified) อันเป็นส่วนของความหมายที่ตัวหมายสร้างความหมายขึ้นมา เรื่อง “สัญลักษณ์” คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างของสองสิ่ง ผู้วิจัยนำทฤษฎีสัญวิทยานำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาสัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นไทยซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง 1) สัญลักษณ์และความหมายของสัญลักษณ์ (sign and its meaning) กับ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีทางที่สัญลักษณ์ (signs) ที่ถูกประกอบความหมายเป็นรหัส (code) ของลักษณะและลวดลายของผ้าทอเขมรถิ่นไทย โดยนำเรื่อง “มายาคติสมัยใหม่ (modern myths) ที่ ร็อล็อง บาร์ต ได้พัฒนามโนทัศน์เกี่ยวกับสัญลักษณ์เพื่อวิเคราะห์ตัวสัญลักษณ์อย่างหนึ่งกลายเป็นตัวสัญลักษณ์สำหรับสารสัญลักษณ์อย่างอื่น ๆ เช่น รูปนกพิราบในระดับหนึ่งให้สารสัญลักษณ์อย่างธรรมดาว่าเป็นนกพิราบ แต่ในอีกระดับหนึ่งแสดงถึงสันติภาพ ดังนั้นการวิเคราะห์การทำงานของระบบสัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอเขมรถิ่นไทยที่สื่อความหมายในระดับต่าง ๆ เช่นนี้ จำเป็นต้องนำเอาความคิดทางสังคมวิทยาในแง่มุมอื่น ๆ มาพิจารณาประกอบด้วย (Sutthiyothin, 2020 : 179-213)

วิธีการศึกษา (Research Methods)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มีวิธีการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย เพื่อศึกษาความเป็นมา เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ เพื่อสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ของผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นไทย โดยเลือกพื้นที่แบบเจาะจง สอดคล้องตามจุดมุ่งหมาย ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 พื้นที่ ได้แก่ บ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านบุ ตำบลลำดวน อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านตาลอง ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านสวาย ตำบลสวาย อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์, บ้านเมืองหลวง ตำบลเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีกระบวนการผลิตผ้าทอมือที่เป็นอัตลักษณ์ มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในช่วงระยะเวลา 50-80 ปี อีกทั้งเป็นชุมชนที่มีศักยภาพสามารถสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์เพื่อเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่พูดภาษาเขมรถิ่นไทย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 75 คน ดังนี้

2.1 จากกลุ่มผู้รู้ (key informants) จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) ผู้นำในพื้นที่ ๆ ละ 2 คน รวม 10 คน 2) ภูมิปัญญาในพื้นที่ ๆ ละ 1 คน รวม 5 คน

2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (casual informants) จำนวน 45 คน ประกอบด้วย 1) ผู้นำและสมาชิกทอผ้าในพื้นที่ ๆ ละ 6 คน รวม 30 คน 2) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอในพื้นที่ ๆ ละ 3 คน รวม 15 คน

2.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (general informants) จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 5 พื้นที่ ๆ ละ 3 คน

3. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกตที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์ที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งการสนทนากลุ่ม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากภาคสนาม นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบสามเส้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและเชื่อถือได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แบบอุปนัย แบบจำแนกชนิดของข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูลประมวลผล สรุป อภิปรายผล ตามจุดมุ่งหมาย และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

ซึ่งการวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เลขที่ 229-225/2567 โดยมีกรอบแนวคิดดังนี้

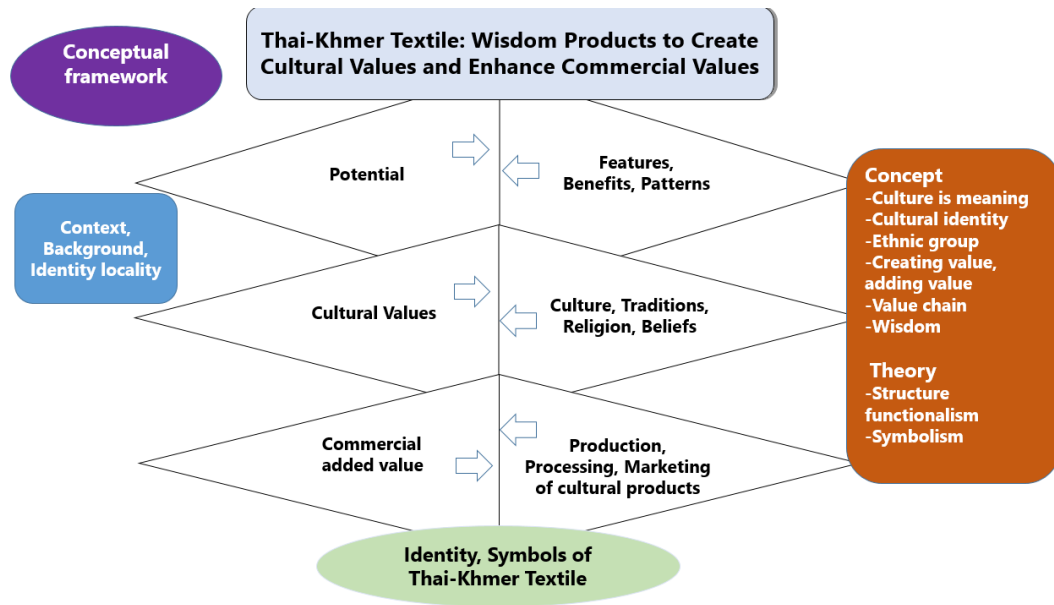

Figure 1 Conceptual Framework
(Source: Wongkum, 2025a)

ผลการศึกษา (Research Results)

จากการลงพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูล สามารถนำเสนอผลการศึกษตามความมุ่งหมายได้ตามลำดับดังนี้

1. ความเป็นมาของผ้าทอเขมรถิ่นไทย พบว่า ผ้าทอมีคุณภาพมีลวดลายสวยงามมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น แสดงถึงกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน มีการสืบทอดภูมิปัญญาภายในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่นจากแม่สู่ลูก ต่อมา มีการสืบทอดภายในชุมชนและระหว่างชุมชนเพิ่มขึ้นแต่ยังเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติและกลุ่มชาติพันธุ์ อัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของผ้าทอเขมรถิ่นไทย พบว่า แบ่งประเภทตามลักษณะการทอ ได้แก่ การทอขัด ยก จก ขิด และการมัดหมี่ แบ่งประเภทตามลักษณะการนุ่งห่มได้แก่ ผ้าถุง ผ้าเสื้อ ผ้าสไบ และผ้าปะโป้ (ต่อเช้ง) และแบ่งประเภทตามลวดลายได้แก่ ผ้าลายดั้งเดิม ที่มีการผลิตซ้ำ ได้แก่ ผ้ากะนีว ผ้าโฮล ผ้าอันปรม ผ้าสมอ ผ้าสาकु ผ้าระเบ็ก ผ้าอันลุษิม ผ้าโสร่งเสริย ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้ายกดอก และผ้าลายประยุกต์ ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างลายโบราณและความคิดสร้างสรรค์ของช่างทอแต่ละชุมชน ปรากฏเป็นลวดลายต่าง ๆ บนผืนผ้าสามารถบอกเล่าเรื่องราวความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชนที่ช่างทอได้สร้างสรรค์ผ่านลวดลายให้ปรากฏบนผืนผ้า

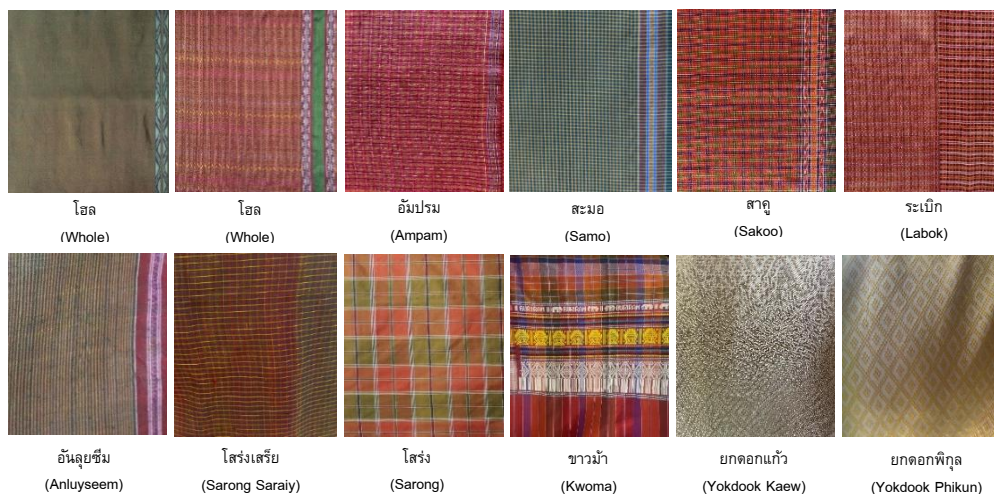

Figure 2 Traditional Pattern of Thai-Khmer Textile
(Source: Wongkum, 2025b)

2. ศักยภาพของผ้าทอเขมรถิ่นไทย พบว่า ชุมชนผลิตเส้นไหมเอง ใช้เทคนิคทอมือ 2-6 ตะกอ นิยมย้อมสีธรรมชาติ ผ้าทอมีคุณภาพ ลวดลายสวยงาม โดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ สร้างรายได้โดยการทอชุด ชุด ยก จก และการมัดหมี่ ชุมชนนิยมใช้ผ้าทอเป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน และงานประเพณีต่าง ๆ ชุมชนได้นำผ้าทอมาสร้างประโยชน์เชิงพาณิชย์ สร้างรายได้ให้ชุมชน เกิดการรวมกลุ่มในชุมชน ส่งผลให้การเคลื่อนย้ายแรงงานลดลง ทำให้วิถีชีวิตในสังคมเปลี่ยนไป ประเภทของการใช้ผ้าทอมี ผ้าห่ม ผ้าเสื้อ ผ้าสไบ และผ้าปะโป้ ประเภทของลวดลายมีลายแบบดั้งเดิมและลายประยุกต์ นอกจากนี้นักกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยยังมีความเชื่อและสื่อสัญลักษณ์ผ่านการสร้างสรรค์ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้า ลวดลายที่พบ ได้แก่ 1) ลวดลายที่เกี่ยวกับสัตว์ เช่น ลายช้าง สื่อสัญลักษณ์ถึง ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ 2) ลวดลายที่เกี่ยวกับพืช เช่น ลายต้นสนหรือรวงข้าว สื่อสัญลักษณ์ถึงความอุดมสมบูรณ์ 3) ลวดลายที่เกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ลายขอ ลายร่างแห สื่อสัญลักษณ์ถึงความสัมพันธ์เหนียวแน่น เกาะเกี่ยวของเครือขาย 4) ลวดลายที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น ลายโฮล สื่อสัญลักษณ์ถึง ธรรมชาติที่มีความสวยงาม ความร่ำรวยเป็นผ้าในพิธีมงคล และ 5) ลวดลายความเชื่อที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น ลายนาค สื่อสัญลักษณ์ถึง พญานาคเป็นผู้นำคนเป็นผู้นำผู้ให้ น้ำ ความอุดมสมบูรณ์ และความร่ำรวย เป็นต้น ลวดลายและสื่อสัญลักษณ์หรือตัวหมายถึงที่ปรากฏบนผืนผ้าทอเขมรถิ่นไทยแสดงได้ดัง Table 1

Table 1 Symbolic Patterns Related to Animal of Thai-Khmer Textile

ลาย (Pattern)	สัญลักษณ์หรือตัวหมาย (Symbol or sign)	สารสัญลักษณ์หรือตัวหมายถึง (Sign or signifier)
	ช้าง = สัตว์พาหนะ (Elephant = beast of vehicle)	ความเป็นสิริมงคล ความสำเร็จ เจริญก้าวหน้าเป็นใหญ่เป็นโต (Auspiciousness, success, advancement to greatness)
	ม้า = สัตว์พาหนะ (Horse = beast of vehicle)	ความเป็นสิริมงคล ความสำเร็จ ทำการสิ่งใดสำเร็จโดยเร็ว (Auspiciousness, success, doing things completed quickly)
	นก, นกยูง, หงส์ = สัตว์ป่า (Bird, Peacock, Swan = wild animal)	ความเป็นสิริมงคล ความสวยงาม ความมีเกียรติที่สูงส่ง ความร่ำรวยและความอุดมสมบูรณ์ (Auspiciousness, gorgeousness, high honor, wealth and abundance)
	กวาง = สัตว์ป่า (Deer = wild animal)	ความเป็นสิริมงคล ความสวยงาม ความมีเกียรติที่สูงส่ง ความร่ำรวยและความอุดมสมบูรณ์ (Auspiciousness, gorgeousness, high honor, wealth and abundance)
	ไก่ = สัตว์เลี้ยง (Chicken = pet)	ความเป็นสิริมงคล ความสวยงาม ความร่ำรวย ความขยัน และความอุดมสมบูรณ์ (Auspiciousness, gorgeousness, wealth, diligence and abundance)

Table 2 Symbolic Patterns Related to Plant of Thai-Khmer Textile

ลาย (Pattern)	สัญลักษณ์หรือตัวหมาย (Symbol or sign)	สารสัญลักษณ์หรือตัวหมายถึง (Sign or signifier)
	ต้นสน, หรือรวงข้าว = พืช, พืช อาหาร (Pine tree or ear of rice = plant, Edible plant)	ความเป็นสิริมงคล ความสวยงาม อุดมสมบูรณ์ เจริญงอกงาม เช่นข้าว หรือต้นไม้ (Auspiciousness, gorgeousness, exuberance like rice or tree)
	ดอกแก้ว = พืช ดอกไม้ชนิดหนึ่ง (Orange jasmine flower = flower plant)	ความเป็นสิริมงคล ความสูงส่ง ความสวยงาม ของดอกไม้เปรียบได้กับ หญิงสาว (Auspiciousness, nobility, beauty of flower likens to young woman)
	ดอกมะเขือ = ดอกพืชกินได้ (Eggplant flower = flower of Edible plant)	ความเป็นสิริมงคล ความสูงส่ง ความสวยงาม 1 ในการบูชาครู (Auspiciousness, nobility, beauty, one of the things used for praise teachers)

Table 3 Symbolic Patterns Related to Tools and Equipment of Thai-Khmer Textile

ลาย (Pattern)	สัญลักษณ์หรือตัวหมาย (Symbol or sign)	สารสัญลักษณ์หรือตัวหมายถึง (Sign or signifier)
	บายศรี = เครื่องมือเครื่องใช้ (Bai Sri = Tools and equipment)	ความเป็นสิริมงคล ความเคารพ นอบน้อม ศรัทธา เป็นเครื่องมือในการ สักการะ ขอพร (Auspiciousness, respect, humility, faith, a tool for worship and asking for blessings)
	โคม = โคมไฟ (Lantern = lantern)	ความเป็นสิริมงคล ความสวยงาม ความสูงส่ง การเคารพสักการบูชาขอพร (Auspiciousness, gorgeousness, nobility, worship and respect)
	เชิงเทียน = เครื่องมือเครื่องใช้ (Candlestick = Tools and equipment)	ความเป็นสิริมงคล ความสวยงาม สักการะเคารพบูชา (Auspiciousness, gorgeousness, used for worship)
	ขอ = เครื่องมือเครื่องใช้ (Hook = Tools and equipment)	ความเป็นสิริมงคล ความสวยงาม ความสัมพันธ์เหนียวแน่น เกาะเกี่ยว ดังเช่นตะขอ (Auspiciousness, gorgeousness, A strong relationship clings like a hook)

Table 4 Symbolic Patterns Related to Nature and the Environment of Thai-Khmer Textile

ลาย (Pattern)	สัญลักษณ์หรือตัวหมาย (Symbol or sign)	สารสัญลักษณ์หรือตัวหมายถึง (Sign or signifier)
	โฮล = น้ำไหล ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (Hol = Flowing water, nature, environment)	ความเป็นสิริมงคล ความสวยงาม ความยิ่งใหญ่ ความร่ำรวย เป็นผ้าที่ใช้ในพิธีมงคล (Auspiciousness, gorgeousness, greatness, wealth, used in auspicious ceremony)
	คลื่น = คลื่นน้ำ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (Wave = water wave, nature, environment)	ความเป็นสิริมงคล ความสวยงาม ความสำเร็จในการฝ่าฟันปัญหาอุปสรรค (Auspiciousness, gorgeousness, Success in overcoming obstacles)
	ดาวกระจาย = ดาวบนฟ้า (Throwing star = stars in the sky)	ความเป็นสิริมงคล ความสวยงาม ความสำเร็จในชื่อเสียง ความสูงส่งเหมือนดาวบนฟ้า (Auspiciousness, gorgeousness, success in fame, nobility like stars in the sky)

Table 5 Symbolic Patterns Related to the Beliefs of Thai-Khmer Textile

ลาย (Pattern)	สัญลักษณ์หรือตัวหมาย (Symbol or sign)	สารสัญลักษณ์หรือตัวหมายถึง (Sign or signifier)
	นาค = สัตว์มงคลในตำนาน (Naga = Legendary auspicious animal)	ความเป็นสิริมงคล สวยงาม ความร่ำรวยของผู้ที่บูชา และเชื่อว่าพญานาคเป็นต้นกำเนิดมนุษย์ สามารถมอบน้ำ (Auspiciousness, gorgeousness, The wealth of those who worship, and believe that Naga is the origin of mankind, can give water)
	นางอัปสร = นางฟ้า ในตำนาน (Apsara = Legendary fairy)	ความเป็นสิริมงคล สวยงาม สูงส่ง เชื่อว่านางอัปสรเป็นนางฟ้าบนสวรรค์ (Auspiciousness, chaste, gorgeousness, nobility, believed that Apsara is fairy in heaven)
	ธรรมาสน์/ปราสาท = ที่นั่ง ที่ประทับ (Pulpit/Pastoral = Seat, Place of residence)	ความเป็นสิริมงคล ดั่งงาม นำมาซึ่งความสุข อุดมสมบูรณ์ เชื่อว่าผู้ใดได้รับฟังพระสงฆ์ที่ขึ้นเทศน์บนธรรมาสน์ จะมีอานิสงส์สูง (Auspiciousness, chaste, brings happiness and prosperity, believed that whoever listens to a monk preaching on the pulpit will receive great merit)

3. การสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของผ้าทอเขมรถิ่นไทย ผ่านประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน และความเชื่อ ศรัทธาทาง พุทธศาสนา จำนวน 5 ชุมชนใน 3 จังหวัด ประกอบด้วย บ้านสวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านบุ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านตาลอง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านสวาย อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ และบ้านเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของผ้าทอเขมรถิ่นไทย ข้ามผ่านวัฒนธรรมมาถึงปัจจุบัน ด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นอัตลักษณ์ โดดเด่น สวยงาม ผ่านกระบวนการผลิตที่ประณีตโดยช่างทอที่มีประสบการณ์ คนในชุมชนเห็นคุณค่ามีความตระหนัก มีความภาคภูมิใจเกิดการส่งต่อสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการใช้ผ้าทอเขมรถิ่นไทยในการนุ่งห่ม ในชีวิตประจำวัน ใช้ในกิจกรรมงานประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีการบวช การใช้เป็นเครื่องสักการะไหว้บรรพชนในประเพณี แชนโฌนตา รวมทั้งการใช้นุ่งห่มในการแสดงพื้นบ้าน เช่น การแสดงเรือบตรดของชุมชนบ้านสวนนอก ตำบลสวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ การแสดงเรือบตรดของชุมชนบ้านตาลอง ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ นอกจากนี้บาง ชุมชนได้นำผ้าทอเขมรถิ่นไทยมาใส่กรอบและประดับตกแต่งบริเวณศาลาวัดเป็นจำนวนมาก เช่น ศาลาวัดบ้านลำดวน ตำบลลำดวน อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ และศาลาวัดสว่างอารมณ์ ตำบลสวาย อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ที่มีความสวยงาม และเป็นแหล่งเรียนรู้และสืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นไทยอีกช่องทางหนึ่ง เมื่อนำทฤษฎีสัญวิทยา มาเป็นแนวทาง ในการวิเคราะห์การสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นไทย ผ่านประเพณี การแสดงพื้นบ้าน และความเชื่อ ความศรัทธา ของคนในชุมชนท้องถิ่น พบว่า ผ้าทอที่นำมาใช้กิจกรรมต่าง ๆ มีความหมายและสัญลักษณ์ อย่างอื่น ๆ สรุปได้ดังนี้

1) ผ้าทอกับประเพณีการบวช พบว่า รูปสัญลักษณ์ คือ ผ้าโล่ง ผ้าหางกระรอก (กระนิ้ว) ผ้าขาวม้า ผ้าสไบ ตัวสัญลักษณ์หรือ ความหมายของรูปสัญลักษณ์คือ ผ้าโล่ง ผ้าขาวม้า เป็นผ้าทอของกลุ่มเขมรถิ่นไทย และเป็นผ้าทอที่ผู้ชายนิยมนุ่งห่ม ส่วนสารสัญลักษณ์ หรือตัวหมายถึง คือ ผ้าโล่ง ผ้าขาวม้า แสดงถึงความเป็นผู้ชายและความภาคภูมิใจในการเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์

2) ผ้าทอกับประเพณีไหว้บรรพชน (แชนโฌนตา) พบว่า รูปสัญลักษณ์ คือ ผ้าโล่ง ผ้าขาวม้า ผ้าโฮล ผ้ามัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ และผ้าสไบ ตัวสัญลักษณ์หรือความหมายของรูปสัญลักษณ์คือ ผ้าโล่ง ผ้าขาวม้า ผ้าโฮล ผ้ามัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ และผ้าสไบเป็นผ้าทอ ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยและเป็นผ้าทอที่พ่อแม่เคยนุ่งห่มสมัยยังมีชีวิต ส่วนสารสัญลักษณ์หรือตัวหมายถึง คือ ผ้าโล่ง ผ้าขาวม้า แสดง ถึงความเคารพกตัญญูต่อผู้ชายหรือพ่อ รวมทั้งผ้าโฮล ผ้ามัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ และผ้าสไบ แสดงถึงความเคารพกตัญญูต่อผู้หญิง หรือแม่

3) ผ้าทอกับการแสดงพื้นบ้านเรือบตรดและผ้าทอกับการแสดงพื้นบ้านเรือบตรด พบว่า รูปสัญลักษณ์ คือ ผ้าโล่ง ผ้าขาวม้า ผ้าโฮล ผ้าหางกระรอก (กระนิ้ว) ผ้ามัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ และผ้าสไบ ตัวสัญลักษณ์หรือความหมายของรูปสัญลักษณ์คือ ผ้าโล่ง ผ้าขาวม้า ผ้าโฮล ผ้าหางกระรอก (กระนิ้ว) ผ้ามัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ และผ้าสไบ เป็นผ้าทอของกลุ่มเขมรถิ่นไทยและเป็นผ้าทอที่ ผู้ชายและผู้หญิงนุ่งห่มในอดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนสารสัญลักษณ์หรือตัวหมายถึง คือ ผ้าโล่ง ผ้าขาวม้า แสดงถึงความเป็นผู้ชายที่มี ความรู้ความสามารถความอดทนในการฝึกฝนจนสามารถที่จะเล่นดนตรีหรือแสดงพื้นบ้านเรือบตรดและเรือบตรดได้ ส่วนผ้าโฮล ผ้าหางกระรอก (กระนิ้ว) ผ้ามัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ และผ้าสไบ แสดงถึงผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถความอดทนในการฝึกฝนจน สามารถที่จะเล่นดนตรีหรือแสดงพื้นบ้านเรือบตรดและเรือบตรดได้เช่นกัน

4) ผ้าทอกับความเชื่อความศรัทธาเกี่ยวกับพุทธศาสนา พบว่า รูปสัญลักษณ์ คือ ผ้าโล่ง ผ้าขาวม้า ผ้าโฮล ผ้าหางกระรอก ผ้าสไบ ผ้าอัมปรม ผ้าระเบิก ผ้าสมอ ผ้าทอมัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายช้าง ลายพญานาค ลายนกยูง ลายไก่ เป็นต้น ตัวสัญลักษณ์ หรือความหมายของรูปสัญลักษณ์คือ ผ้าโล่ง ผ้าขาวม้า ผ้าโฮล ผ้าหางกระรอก ผ้าสไบ ผ้าอัมปรม ผ้าระเบิก ผ้าสมอ ผ้าทอ มัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายช้าง ลายพญานาค ลายนกยูง ลายไก่ เป็นผ้าทอของกลุ่มเขมรถิ่นไทยและเป็นผ้าทอที่ผู้ชายและ ผู้หญิงใช้สำหรับการนุ่งห่มในอดีตจนถึงปัจจุบัน และลวดลายบนผืนผ้า เช่น ลายช้าง ลายพญานาค ลายนกยูง ลายไก่ เป็นสัตว์ที่มี อยู่ในชีวิตประจำวันของช่างทอ และช่างทอได้นำมาสร้างลายบนผืนผ้าทอเขมรถิ่นไทย ส่วนสารสัญลักษณ์หรือตัวหมายถึง คือ ผ้าลายช้าง คือความยิ่งใหญ่ ผ้าลายพญานาค คือความอุดมสมบูรณ์ ร่ำรวย ผ้าลายนกยูง คือความขยัน ความร่ำรวย ดังนั้นคุณค่าทาง วัฒนธรรมของผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นผ่านประเพณี การแสดงพื้นบ้าน และความเชื่อ ความศรัทธา สามารถสรุปได้ ดัง Table 6

Table 6 The Cultural Value of Thai-Khmer Textile Through the Tradition, Folk Performances, Beliefs and Faith in Buddhism

รายการ (list)	รูปสัญลักษณ์ (Pictogram)	สัญลักษณ์หรือตัวหมาย (Symbol or sign) สารสัญลักษณ์หรือตัวหมายถึง (Sign or signifier)
ประเพณีการบวช (การบวช) (Tradition of ordination) (Garbuch)	 ผ้าโสร่ง, ผ้าโฮลเปราะห์, ผ้าขาวม้า, ผ้าสไบ (Sarong, Holprah, Khaoma, Sbai cloth)	- เป็นผ้าทอของกลุ่มเขมรถิ่นไทย (It is a textile of Thai-Khmer group) - เป็นผ้าทอที่ผู้ชายนิยมนุ่งห่ม (It is a cloth that men like to wear) - แสดงถึงความเป็นผู้ชาย (Represents masculinity) - แสดงถึงความภาคภูมิใจในการเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ (Pride in being ordained as a Buddhist)
ประเพณีไหว้บรรพชน (แซนโตนตา) (Tradition of paying homage to ancestors) (San ton ta)	 ผ้าโสร่ง, ผ้าขาวม้า (Sarong, Khaoma cloth) ผ้าโฮล, ผ้ามัดหมี่, ผ้าสไบ (Hol, Tie-dye, Sbai cloth)	- เป็นผ้าทอของกลุ่มเขมรถิ่นไทย (It is a textile of Thai-Khmer group) - ผ้าโสร่ง, ผ้าขาวม้า เป็นผ้าทอที่ผู้ชายนิยมนุ่งห่ม ส่วนผ้าโฮล, ผ้ามัดหมี่, ผ้าสไบ เป็นผ้าทอที่ผู้หญิงนิยมนุ่งห่ม (Sarong, Khaoma cloth are fabrics that men like to wear and Hol, Tie-dye, Sbai cloth are fabrics that women like to wear) - แสดงความเคารพกตัญญูต่อผู้ชายคือพ่อ (Respect and gratitude towards the men, who is the father) - แสดงความเคารพกตัญญูต่อผู้หญิงคือแม่ (Respect and gratitude towards the women, who is the mother)
การแสดงพื้นบ้าน (เรียมตรด) (Folk performances) (Reum trat) - เป็นการแสดงในช่วง เทศกาลสงกรานต์ (It is a performance during the songkran festival)	 ผ้าโสร่ง, ผ้าขาวม้า (Sarong, Khaoma cloth) ผ้าหางกระรอก(กระเนียว), ผ้าสไบ (hangkrarok(kanew), sabai cloth)	- เป็นผ้าทอของกลุ่มเขมรถิ่นไทย (It is a textile of Thai-Khmer group) - ผ้าโสร่ง,ผ้าขาวม้า เป็นผ้าทอที่ผู้ชายนิยมนุ่งห่ม (Sarong and Khaoma cloth are the fabrics that men like to wear) - แสดงถึงความเป็นผู้ชาย (Represents masculinity) - ผ้าหางกระรอก,ผ้าสไบ เป็นผ้าทอที่ผู้หญิงนิยมนุ่งห่ม (Hangkrarok sabai cloths and are the fabrics that women like to wear) - แสดงถึงความเป็นผู้หญิง (Represents femininity) - ชุดการแต่งกายพื้นบ้านโบราณ ที่มีการสืบทอด มีความภาคภูมิใจ มีการผลิตซ้ำ และข้ามผ่านวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน (Ancient folk clothing that has been passed down, is proud of, reproduced, and crosses cultures to the present day)
ความเชื่อ ศรัทธาใน พุทธศาสนา (Beliefs and faith in Buddhism)	 ผ้าลายช้าง,ผ้าลายพญานาค, ผ้าลายนกยูง,ผ้าลายไก่ (elephant, naga, eacock, chickenpatterns cloth)	- เป็นผ้าทอของกลุ่มเขมรถิ่นไทย (It is a textile of Thai-Khmer group) - เป็นสัตว์ที่อยู่ในชีวิตที่ช่างทอนำมาสร้างลายบนผ้าทอเขมรถิ่นไทย (It is an animal that is part of the way of life that use to create patterns on textile Thai-Khmer) - ช้าง แสดงถึงความยิ่งใหญ่ (Elephants represent greatness) - พญานาค แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ร่ำรวย (Naga represents abundance and wealth) - นกยูง แสดงถึงความสวยงามสูงส่ง (Peacock represents beauty and nobility) - ไก่ แสดงถึงความขยัน ร่ำรวย (Chickens represent diligence and wealth) - เป็นผ้าทอที่มีการสืบทอด มีความภาคภูมิใจ มีการผลิตซ้ำและข้ามผ่านวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน (It is textile that have been passed down, are proud of, reproduced and crossed cultures to the present day)

4. การเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ พบว่า ในกระบวนการผลิต ชุมชนมีองค์ความรู้เดิมที่เป็นมรดกภูมิปัญญาแล้วยังได้รับองค์ความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาหนุนเสริมเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะองค์ความรู้ในขั้นตอนการย้อมและการใช้สีธรรมชาติเพื่อเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการออกแบบสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ ๆ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยเป็นสิ่งที่ต้องการของผู้บริโภค จึงมีผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่หลากหลาย ส่วนผ้าทอโบราณยังได้รับความนิยมและยังมีการผลิตอยู่ในทุกพื้นที่ ดังนั้นเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นไทย เกิดพลังละมุล (Soft Power) ที่พร้อมจะนำไปสู่การสร้างประโยชน์เชิงพาณิชย์ จึงนำผ้าทอเขมรถิ่นไทยที่มีอยู่ในชุมชนมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าต้นแบบ โดยมีลูกค้ากลุ่มเป้าหมายทั่วไป มีขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

4.1 กระบวนการออกแบบ นำผ้าที่มีอยู่ในชุมชน จาก 5 พื้นที่ จำนวน 25 ผืน ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคัดเลือกจากเกณฑ์ 1) ผ้าย้อมสีธรรมชาติ 2) ผ้าสีพื้นหรือลายขัด 3) การผลิตไม่ยุ่งยากและต่อเนื่อง 4) เป็นผ้าที่มีในชุมชน 5) สื่อความหมายที่เป็นมงคล และ 6) สามารถนำสร้างประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้สะดวกรวดเร็ว โดยมีผลจากการคัดเลือกเป็นดังนี้ 1) ชุมชนบ้านสวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ผ้าขาวม้า (ผ้าขาวม้าความหมายในระดับหนึ่งเป็นผ้าที่ผู้ชายนิยมนุ่งห่ม ในอีกระดับหนึ่งแสดงถึงความเข้มแข็ง ความเป็นผู้นำ) 2) ชุมชนบ้านบุ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ผ้าโสร่ง (ผ้าโสร่งความหมายในระดับหนึ่งเป็นผ้าที่ผู้ชายนิยมนุ่งห่มในอีกระดับหนึ่งแสดงถึงความเข้มแข็ง ความเป็นผู้นำ) 3) ชุมชนบ้านตาลอง อำเภอทุ่งวัง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ผ้ายกดอกลายลูกแก้วย้อมสีเหลืองจากแก่นขนุน (ผ้ายกดอกลายลูกแก้วย้อมสีเหลืองจากแก่นขนุนความหมายในระดับหนึ่งเป็นผ้าของกลุ่มเขมรถิ่นไทยนิยมนุ่งห่ม ในอีกระดับหนึ่งแสดงถึงความเชื่อของไม้แก่นขนุนที่นำมาย้อมผ้า เชื่อว่ามีผู้ใหญ่หรือคนหนุนเสริมในการดำเนินชีวิต) 4) ชุมชนบ้านสวาย อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้ผ้าสมอ (ผ้าสมอความหมายในระดับหนึ่งเป็นผ้าที่กลุ่มเขมรถิ่นไทยนิยมนุ่งห่ม ในอีกระดับหนึ่งแสดงถึงความเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์และความเป็นสิริมงคล) 5) ชุมชนบ้านเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ได้ผ้ายกดอกลายลูกแก้วย้อมสีดำจากผลมะเกลือ (ผ้ายกดอกลายลูกแก้วย้อมสีดำจากผลมะเกลือความหมายในระดับหนึ่งเป็นผ้าที่กลุ่มเขมรถิ่นไทยนิยมนุ่งห่ม ในอีกระดับหนึ่งแสดงถึงความเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์และสีดำแสดงถึงอำนาจวาสนา) จากนั้นนำผ้าที่ได้ไปแปรรูปเป็นกระเป๋าต้นแบบ โดยภูมิปัญญาในชุมชนที่ได้รับการสืบทอดและส่งเสริมอาชีพเพิ่มเติม

4.2 การสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ เพื่อให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีพลังละมุล (Soft Power) มีคุณค่าและมีมูลค่า จึงได้นำผลิตภัณฑ์กระเป๋าต้นแบบมาผ่านกระบวนการเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยนำภูมิปัญญาการแสด (ปัก) ผ้าของชุมชนที่มีมาแต่ดั้งเดิม (การแสดผ้าเป็นภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยที่อาศัยอยู่แถบจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ มีการสืบสานถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ชุมชนบ้านเมืองหลวง จังหวัดศรีสะเกษ มีกลุ่มแม่บ้านทอผ้าและแสดผ้าที่มีชื่อเสียงเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและมีการถ่ายทอดให้เยาวชนลูกหลานสืบทอด โดยมีการทอผ้ายก ดอกลายลูกแก้วย้อมสีดำจากผลมะเกลือ และแสด (ปัก) ด้วยลายโบราณ เช่น ลายขมดแดง ลายตีนตะขาบ ลายหางสิงห์ ลายเชิงเทียน เป็นต้น) นอกจากนี้ได้นำทุนทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาของชุมชน มาบูรณาการร่วม โดยการออกแบบเป็นลายภาพบัว 8 กลีบ (บัว 8 กลีบเป็นภาพสัญลักษณ์โบราณ ปรากฏอยู่ในปราสาทหิน เป็นการจำลองแผนผังของจักรวาลและจุดกำเนิดของทุกสรรพสิ่งที่ประกอบด้วยทิศทั้ง 8 เป็นสัญลักษณ์ของความหมายถึงความเชื่อ ความศรัทธา ของมนุษย์ที่มีมาแต่โบราณเป็นพันปี เชื่อว่าดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ เป็นจุดกำเนิดและการบูชาเพื่อขอพรความสำเร็จ ความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งการขอพรเพื่อป้องกันภัยอันตรายทั้งปวง) เมื่อนำกระเป๋าต้นแบบที่ตัดเย็บด้วยผ้าทอเขมรถิ่นไทยมาสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มด้วยการแสด (ปัก) ลายโบราณและลายบัว 8 กลีบ เป็นการสร้างความสมดุลระหว่างคุณค่าที่เป็นนามธรรมและมูลค่าที่เป็นรูปธรรมให้กับผ้าทอเขมรถิ่นไทย เรียกเป็นภาษาเขมรถิ่นไทยว่า “มู เต บัง ผกาโชค ปรมิเบีย” เมื่อนำกระเป๋าต้นแบบไปทำการทดลองตลาดสินค้าทางวัฒนธรรมที่ห้างโรบินสัน และงานของดีบุรีรัมย์ พบว่า กลุ่มลูกค้าเป็นสุภาพสตรีวัยกลางคน ที่มีความรักในผ้าทอเขมรถิ่นไทยและมีความเชื่อความศรัทธาในการนุ่งห่มและใช้ผ้าทอเขมรถิ่นไทย สามารถจำหน่ายกระเป๋าต้นแบบได้ในราคาที่ตั้งไว้เป็นสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ให้กับผ้าทอเขมรถิ่นไทยทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายเป็นผืนผ้า ทั้ง 5 พื้นที่ (ตัวอย่างเช่น ผ้าขาวม้าย้อมสีธรรมชาติ 1 ผืนราคา 750 บาท หากนำมาเพิ่มคุณค่าและมูลค่าเพิ่มโดยการแปรรูปเป็นกระเป๋าต้นแบบ ได้ 6 ใบ ต้นทุนผ้าใบละ 125 บาท ค่าเย็บกระเป๋า 75 บาท ค่าแสดลาย 45 บาท รวมต้นทุนใบละ 245 บาท จำนวน 6 ใบ เป็นต้นทุนทั้งสิ้น 1,470 บาท นำไปจำหน่ายใบละ 359 บาท จำนวน 6 ใบ เป็นเงิน 2,154 บาท ได้กำไรเพิ่มผืนละ 684 บาท เป็นต้น)

Figure 3 Cultural Product Design and Market Testing Process

(Source: Wongkum, 2025d)

Table 7 Showing Thai-Khmer Textile: Wisdom Products to Create Cultural Values and Enhancing Commercial Value

พื้นที่ (area)	ผ้าทอเขมรถิ่นไทย (Thai-Khmer Textile)	ผลิตภัณฑ์กระเป๋าต้นแบบ (Products: prototype bags)	เพิ่มคุณค่าและเพิ่มมูลค่า (Add value and add value)
บ้านสนวนนอก จังหวัดบุรีรัมย์ (Ban Sanunnook, Buriram Province)	ผ้าขาวม้า (khao ma cloth)		1. คัดเลือกผ้ามียู่ในชุมชน จาก 5 พื้นที่ จำนวน 25 ผืน ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตามเกณฑ์ (Selecting 25 pieces of fabrics from 5 areas for experts to consider based on criteria)
บ้านบุ จังหวัดบุรีรัมย์ (Ban Bu, Buriram Province)	ผ้าโสร่ง (Sarong cloth)		2. เสว (ปัก) ลายโบราณ และลายดอกบัว 8 กลีบ (embroidering ancient pattern and add the eight-petal lotus pattern)
บ้านตาลอง จังหวัดบุรีรัมย์ (Ban Taloong, Buriram Province)	ผ้ายกดอกลายลูกแก้ว สีธรรมชาติ (Yokdook Kaew cloth, Natural color)		3. นำกระเป๋าต้นแบบไปทำการทดลองตลาดสินค้าทางวัฒนธรรม (Taking the prototype bags to cultural market testing.)
บ้านสวาย จังหวัดสุรินทร์ (Ban savay, Surin Province)	ผ้าลายสมอ (Samo cloth)		4. มีตัวสัญลักษณ์สื่อความหมาย ดังนี้ (There are symbols that convert meaning as follow:)
บ้านเมืองหลวง จังหวัดศรีสะเกษ (Ban manglung, Sisaket Province)	ผ้ายกดอกลายลูกแก้ว สีดำมะเกลือ (Yokdook Kaew cloth, Black-ebony)		- ตัวสัญลักษณ์ = ผ้าทอเขมรถิ่นไทย (Symbol = Thai-Khmer Textile)
			- ตัวสัญลักษณ์ = ลายแสวโบราณ (Symbol = Ancient pattern)
			- ตัวสัญลักษณ์ = ลายแสวบัว 8 กลีบ (symbol = 8 petal lotus pattern)

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา (Conclusion and Discussion)

1. กลุ่มเขมรถิ่นไทยที่อาศัยอยู่แถบบริเวณจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ มีผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์แสดงถึงกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน มีการสืบทอดส่งต่อภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นจากแม่สู่ลูก ต่อมา มีการสืบทอดภายในชุมชนและระหว่างชุมชนเพิ่มขึ้นแต่ยังเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติและกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ นอกจากนี้ผ้าทอเขมรถิ่นไทยยังเป็นผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาที่สื่อสัญลักษณ์ความหมายตัวตนของกลุ่มโดยการแสดงออกผ่านลวดลายต่าง ๆ ที่ช่างทอได้แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เช่น ลายโฮล ลายหางกระรอก ลายอัมปรม ลายสมอ ลายช้าง ลายม้า ลายนก ลายไก่ ลายนาค ลายดอกมะเขือ ลายดอกแก้ว ลายดอกพิกุล ลายดอกลำดวน ลายบายศรี ลายน้ำไหล ลายต้นสน ลายนางอัปสร ลายขอลายโคม เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khlangrit (2019) เรื่อง อัตลักษณ์ภูมิปัญญาลวดลายผ้าไหมพื้นเมืองกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเมืองสุรินทร์ พบว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่มีรูปแบบเหมือนกันหรืออย่างเดียวกันส่งผ่านลวดลายต่าง ๆ และสอดคล้องกับ Leesuwann (2016) กล่าวว่า ลายผ้าพื้นบ้านอีสานได้รับความบันเทิงใจมาจากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ได้แก่ ลายที่ได้มาจากรูปร่างสัตว์ ลายจากพืช ลายที่มาจากสิ่งประดิษฐ์ และลายเบ็ดเตล็ด

2. ศักยภาพของผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นไทย พบว่า ชุมชนผลิตเส้นไหมเอง ใช้เทคนิคทอมือ 2-6 ตะกอ ย้อมด้วยสีธรรมชาติ ผ้าทอมีคุณภาพลวดลายสวยงามโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ สร้างรายได้จากการทอขัด ขิด ยก จก และการมัดหมี่ โดยเฉพาะการมัดหมี่ลวดลายสัตว์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ความสามารถที่ชำนาญ นอกจากนี้ชุมชนนิยมใช้ผ้าทอเป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวันและงานประเพณีต่าง ๆ เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมสื่อสัญลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของตนด้วยความภาคภูมิใจ โดยชุมชนยังนำผ้าทอมาสร้างประโยชน์เชิงพาณิชย์ และสร้างฐานการเรียนรู้ ผ้าทอนอกจากสร้างรายได้แล้วยังทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงานลดลง ช่วยสร้างความสัมพันธ์ ความสามัคคีในครัวเรือน เกิดการรวมกลุ่มในชุมชน ส่วนประเภทของการใช้ผ้าทอมี ผ้าถุง ผ้าเสื้อ ผ้าสไบ และผ้าปะโป้ ประเภทของลวดลายมีลายแบบดั้งเดิมและลายประยุกต์ นอกจากนี้กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยยังมีความเชื่อและสื่อสัญลักษณ์ผ่านการสร้างสรรค์ลวดลายบนผ้าทอ สามารถแบ่งกลุ่มลวดลายที่พบ ได้แก่ 1) ลวดลายที่เกี่ยวกับสัตว์ เช่น ลายช้าง สื่อสัญลักษณ์ถึง ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ 2) ลวดลายที่เกี่ยวกับพืช เช่น ลายต้นสนหรือรวงข้าว สื่อสัญลักษณ์ถึงความอุดมสมบูรณ์ 3) ลวดลายที่เกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ลายขอลายรางแห สื่อสัญลักษณ์ถึงความสัมพันธ์เหนียวแน่น เกาะเกี่ยวของเครือญาติ 4) ลวดลายที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น ลายโฮล สื่อสัญลักษณ์ถึง ธรรมชาติที่มีความสวยงาม ความร่ำรวย เป็นผ้าในพิธีมงคล และ 5) ลวดลายความเชื่อที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น ลายนาค สื่อสัญลักษณ์ถึงพญานาคเป็นผู้นำคนดีเป็นผู้นำ ความอุดมสมบูรณ์ และความร่ำรวย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khlangrit (2019) พบว่า ลวดลายมีดังนี้ ลวดลายเลียนแบบจากธรรมชาติ ได้แก่ พืช สัตว์ สิ่งของ เครื่องใช้ ลายประเภทสัตว์ ได้แก่ ลายช้าง ลายนกยูง ลายนก ลายเต่า ลายไก่ ลายม้า ลายประเภทชื่อเมือง ได้แก่ ลายพระตะบอง ลายนครวัด ลายธรรมชาติ ได้แก่ ลายแม่น้ำลำคลอง ลายขอลายน้ำไหล หรือลายโฮล และลวดลายประเภทสิ่งของเครื่องใช้ ได้แก่ ลายโคม ลายเชิงเทียน ลายขอลายแห การออกแบบให้ผสมผสานกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สิ่งผ่านการคิดสร้างสรรค์ในเชิงนามธรรมจนกลายเป็นรูปธรรมขึ้นมา เป็นผลสะท้อนมาจากระบบคิดของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ โดยงานวิจัยของ Peng, Puvasa, & Poradee (2024) ที่กล่าวถึงการคุ้มครองและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของฝ่ายกัญเจียในเทือกเขาหวู่หลิงแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นหนึ่งในห้าผ้าปักที่มีชื่อเสียงของจีนผ่านประวัติศาสตร์มายาวนาน มีความยากลำบากขาดภูมิปัญญาในการสืบทอด บนพื้นฐานของการเคารพรูปแบบผ้ากัญเจียแบบดั้งเดิม ผสมผสานกับแนวคิดและการออกแบบร่วมสมัย ผ่านโครงสร้างใหม่และการจัดองค์ประกอบในรูปแบบดั้งเดิม การวิจัยและการทดลองจะช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมผ้าพื้นเมืองของชาวกัญเจีย และส่งเสริมความยั่งยืนร่วมสมัยของผ้าชาวกัญเจีย

3. การสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของผ้าทอเขมรถิ่นไทย พบว่า ช่างผ่านวัฒนธรรมด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นสวยงาม มีความเป็นอัตลักษณ์ มีกระบวนการผลิตที่ประณีตโดยช่างทอที่มีประสบการณ์ คนในชุมชนมีความตระหนัก มีคุณค่าทางจิตใจเกิดการส่งต่อสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการใช้ผ้าทอเขมรถิ่นไทยนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน ใช้ในประเพณีต่าง ๆ ใช้นุ่งห่มในการแสดงพื้นบ้าน และนำมาใส่กรอบเป็นภาพประดับในสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนากลายเป็นแหล่งเรียนรู้และส่งต่อองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอเขมรถิ่นไทยที่สำคัญ นอกจากนี้เมื่อนำทฤษฎีวิชิตวิทยาวิเคราะห์คุณค่าทางวัฒนธรรมของผ้าทอเขมรถิ่นไทยผ่าน ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา อาทิเช่น ประเพณีงานบวช พบว่า “รูปสัญลักษณ์” คือ ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าโฮลผ้ามัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ และผ้าสไบ ในระดับหนึ่งให้ความหมายถึงผ้าทอสำหรับการนุ่งห่ม แต่ในอีกระดับหนึ่งยังแสดงถึง

ความเป็นชายที่ได้ตอบแทนบุญคุณ ความภาคภูมิใจในการเข้าร่วมกาเสวพัสตร์ แม่จะเตรียมผ้าที่ใช้สำหรับลูกชายหนุ่มก่อนเข้า
บวช ผ้าทอจึงมีความหมายและมีคุณค่าทางวัฒนธรรมและมีความสำคัญมาก ส่วนประเพณีไหว้บรรพชน (แซนโฏนตา) พบว่า
“รูปสัญลักษณ์ คือ ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าโหล ผ้ามัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ และผ้าสไบ ในระดับหนึ่งให้ความหมายถึงผ้าทอสำหรับ
การนุ่งห่มแต่ในอีกระดับหนึ่งยังแสดงถึงความเคารพกตัญญูต่อบรรพชน พ่อแม่

กลุ่มเขมรถิ่นไทยใช้ผ้าทอผืนใหม่เป็นเครื่องสักการะที่มีความหมายและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นประเพณีที่กลุ่มชาติพันธุ์
เขมรถิ่นไทยให้ความสำคัญและสืบสานส่งต่อวัฒนธรรมมาด้วยความเข้มแข็ง เป็นกุศโลบายให้ลูกหลานได้กลับบ้านมาไหว้
บรรพบุรุษ ได้พบกัน พูดคุย ทานอาหารร่วมกัน สร้างความรักความสามัคคีในครอบครัว ชุมชน ส่วนด้านความเชื่อ ความศรัทธาใน
พุทธศาสนา พบว่า “รูปสัญลักษณ์” คือ ผ้าทอมัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ ที่มีเทคนิคการทอที่ยุ่งยาก เช่น ผ้าลายช้าง ลายพญานาค
ลายนกยูง ลายไก่ เป็นต้น ลายช้างในระดับหนึ่งให้ความหมายถึงสัตว์ที่เป็นพาหนะ แต่อีกระดับหนึ่งยังแสดงถึงความสำเร็จ
อันยิ่งใหญ่ กลุ่มเขมรถิ่นไทยนิยมทอผ้าที่มีลวดลายต่าง ๆ เพื่อสื่อสัญลักษณ์ความหมายต่าง ๆ และนำไปทำบุญที่วัดเป็นจำนวน
มาก ด้วยความสวยงาม เทคนิคการทอที่ประณีตของผ้าทอ พระสงฆ์จึงได้นำมาใส่รอบและประดับไว้ที่ศาลาเมื่อมีจำนวนมากขึ้น
กลายเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับถ่ายทอดภูมิปัญญาที่สำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Qiubo & Mookam (2024) เรื่อง ภาพแทน
วัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านมุมมองเครื่องแต่งกายใน กลกิโมโน ของพงศกร กล่าวว่า การใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของ
ระบบชนชั้นที่มีการแบ่งอำนาจผ่านลวดลายชุดกิโมโน และยังประกอบสร้างความหมายวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านสีสันทนของผ้ากิโมโน
โดยแบ่งตามนัยตามสี เพศและสถานะบุคคล พบสัญลักษณ์ 3 สัญลักษณ์ คือ ลวดลายนกกระเรียน สื่อสัญลักษณ์ความเป็นมนุษย์ที่มีสุขภาพดี
อายุยืนยาว มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง มีบารมี อำนาจ ลวดลายดอกเบญจมาศ สื่อสัญลักษณ์การมีอายุยืนยาว และลวดลายผีเสื้อ สื่อสัญลักษณ์
ความสวยงาม มั่นคงในรักแท้ นอกจากนี้ยังถ่ายทอดวัฒนธรรมญี่ปุ่นโดยใช้ประวัติศาสตร์การทอผ้ากิโมโนเป็นกลไกการประกอบ
สร้างกิโมโนให้มีอิทธิพลต่อสังคมญี่ปุ่นที่สืบตระกูลมียาคาวะ รวมทั้งการคัดสรรเส้นไหม เทคนิคการทอผ้า ลวดลาย และสีสันทนที่มี
อัตลักษณ์เฉพาะตน เป็นการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวญี่ปุ่นที่มีความละเอียดแตกต่างจากชาติอื่น นอกจากนี้ยังนำเสนอประเพณี
การแต่งงานของญี่ปุ่นที่เน้นการสืบทอดวัฒนธรรมของญี่ปุ่นโดยสวมชุดกิโมโน และเป็นการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมมาจนถึง
ปัจจุบัน ชุดกิโมโนจึงเป็นเครื่องแต่งกายที่มีความหมายและมีคุณค่าต่อวัฒนธรรมญี่ปุ่นเป็นอย่างมากและเป็นสัญลักษณ์ประจำชาติ
ของญี่ปุ่น

4. การเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ของผ้าทอเขมรถิ่นไทย ผู้วิจัยได้แปรรูปผ้าทอเขมรถิ่นไทยเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าต้นแบบ
โดยคำนึงถึงผ้าทอที่มีการผลิตไม่ยุ่งยากและต่อเนื่องในชุมชน เป็นสีพื้นหรือทอลายขัด คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วยศีลธรรมชาติ
และสื่อความหมายที่เป็นมงคล จากนั้นนำมาผ่านกระบวนการเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยนำภูมิปัญญาการแสดผ้า (ปัก) เป็น
ลายโบราณ และลายดอกบัว 8 กลีบ “มู เต ปัง ผกาโชค ปริมเบย์” เป็นการสร้างความสมดุลระหว่างคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็น
นามธรรมและมูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์ที่เป็นรูปธรรม เมื่อนำไปทดลองตลาด พบว่ามีลูกค้าที่มีความเชื่อความศรัทธาและนิยมใน
ผ้าทอเขมรถิ่นไทย ซึ่งส่วนมากเป็นสุภาพสตรีวัยกลางคนให้ความสนใจและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ต้นแบบดังกล่าว หากแต่กระเป๋
ต้นแบบเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม ดังนั้นกลุ่มลูกค้าจึงเป็นกลุ่มเฉพาะที่มีกำลังซื้อที่ตัดสินใจซื้อจากความชอบความพอใจและ
ความภาคภูมิใจที่ได้ใช้สินค้าทางวัฒนธรรม ดังนั้นการสนับสนุน ส่งเสริม รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอจึงเป็นส่วนสำคัญ
ในการคงอยู่ของผ้าทอเขมรถิ่นไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ruoyue & Singyabuth (2022) เรื่อง ผ้าทอพื้นบ้านชาติพันธุ์ปู้ยี่
จังหวัดอุทัย ประเทศจีนการเปลี่ยนแปลงหน้าที่และความหมายต่อสังคมวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในบริบทการพัฒนาเป็นสินค้า
พบว่า ชาวปู้ยี่เป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศจีน มีวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม ที่ผูกพันกับผ้าทอชาติพันธุ์ปู้ยี่ มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น
เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมทำให้หน้าที่ความหมายของผ้าทอปู้ยี่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อปรากฏการณ์รื้อฟื้นและประดิษฐ์อัตลักษณ์
วัฒนธรรมผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ปู้ยี่ โดยมีงานวิจัยของ Phayakprakhon (2016) กล่าวว่า การพัฒนาลวดลายบนผืนผ้าไหมหรือ
ผลิตภัณฑ์จากชุมชนควรคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์สอดคล้อง
กับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายได้ และมีกลุ่มลูกค้าหลัก คือสตรีวัยกลางคน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ
ซื้อผ้าไหม 2-3 ครั้ง/ปี จากตลาดนัด OTOP และตลาดนัดชุมชน สำหรับใช้เป็นเครื่องแต่งกายในงานบุญประเพณีและวันสำคัญ
ต่าง ๆ และงานวิจัยของ Sangvavann, Supannafai & Sukantararat (2023) เรื่อง แนวทางการเพิ่มมูลค่าและการสร้างรายได้
วัฒนธรรมผ้าทอมือ ชุมชนโปยจาร์ อำเภอนมพริ้ว จ.อุตรดิตถ์ ระบุว่า ชุมชนไม่สามารถผลิต
วัตถุดิบได้เองต้องนำเข้าและมีราคาสูง อีกทั้งชาวบ้านนิยมย้ายถิ่นไปทำงานที่เมืองไทยเนื่องจากได้ค่าแรงสูงกว่า ส่งผลให้กลุ่ม

ผู้สูงอายุได้ลดและเลิกการทอผ้าเหลือเพียงมีการทำเส้นไหมขาย ส่วนอุปกรณ์การผลิตส่วนมากเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษ มีกลุ่มหัตถกรรมชุมชนร้านธุรกิจสิ่งทอ (ดารา) ณ กรุงพนมเปญ กลุ่มวัฒนธรรมทอผ้าผู้สูงอายุในชุมชนโปยจาร์ และกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอมือที่ก่อตั้ง (Founder) หรือนักธุรกิจ (Khmer golden silk) มีวิธีการผลิตแบบบ้าน ๆ ที่เป็นผลิตภัณฑ์จากไหม

ข้อเสนอแนะการศึกษา (Research Recommendations)

1. สถาบันการศึกษา อาทิเช่น กระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ควรนำองค์ความรู้เรื่อง ผ้าทอเขมรถิ่นไทยไปต่อยอดหรือไปจัดการความรู้ (KM) เพื่อให้ ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ได้ตระหนักและเห็นคุณค่าเพื่อรักษา สืบสาน ต่อยอดและพัฒนาต่อไป
2. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรนำองค์ความรู้ เรื่องผ้าทอเขมรถิ่นไทย ไปเป็นฐานข้อมูลและบูรณาการกับแผนโครงการและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม ตามนโยบายเน้นการพัฒนาบนฐานภูมิปัญญาตั้งแต่ระดับพื้นบ้านจนถึงระดับสูง
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผ้าทอผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ศาสนาและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น ไทยลาว ไทยเยอ ไทยส่วย เป็นต้น ในประเทศไทยและเพื่อนบ้านในระดับอาเซียนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements)

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ผ้าทอเขมรถิ่นไทย: ผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาเพื่อสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ และเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รายการเอกสารอ้างอิง (References)

- Boonpok, D. (2019). Identity and Symbols of the Ethnic Khmer in Thailand's Silk. *Academic Journal, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thepsatri Rajabhat University*, 10(1), 91-102.
- Charoensinolarn, C. (2012). *Semiotics, Structuralism, Post-structuralism, and Political Science Studies*. Wibhasa Publishing, Bangkok Thailand. (In Thai)
- Khlangrit, S. (2019). Identity of Indigenous Wisdom in Local Silk Patterns of Khmer Ethnic Group in Surin City. *Journal of Liberal Arts Maejo University*, 7(1), 186-199
- Leesuwann, W. (2016). *Dictionary of Textiles and Weaving*. Muang Boran, Bangkok Thailand. (In Thai)
- Phanurat, A. (1993). *Traditional Techniques and Development of Weaving and Use of Silk in the Lifestyle of Thai-Khmer Ethnic People*. Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, Bangkok Thailand. (In Thai)
- Phayakprakhon, M. (2016). The Design and Development of Mudmee Patterns in Surin Province for Working Women. *Rommayasan Journal, Buriram Rajabhat University*, 14 (Special Issue), 155-163.
- Peng, W., Puvasa, R., & Poradee, P. (2024). The Research on Protection and Inheritance Strategies of Intangible Cultural Heritage: A Case Study of Traditional Tujia Brocade Weaving Technique in China. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 9(4), 716-727.
- Qiubo, H., & Mookam, T. (2024). Representation of Japanese Culture through Costumes in Konkimono Written by Pongsakorn. *Ramkhamhaeng Journal Humanities Edition*, 43(1), 67-88.
- Rabibhadana, A. (2008). *Culture Is Meaning: The Theory and Method of Clifford Geertz*. Princess Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization), Bangkok Thailand. (In Thai)

- Ruoyue, K., & Singyabuth, S. (2022). Bouyei Textile of Guizhuo, China: The Function and Meaning Change to Ethnic Socio-Culture in the Process of Commoditization. *Academic-Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus*, 13(2), 245-257.
- Sangvavann, K., Supannafai, A., & Sukantarat, S. (2023). Guideline of Value and Earning Potential on Cultural Hand-Woven Cloth at Paoy Char Village, Phnom Srok, Banteay Meanchey, Cambodia. *Journal of Human and Society Sisaket Rajabhat University*, 1(1), 18-39.
- Sutthiyothin, N. (2020). *Semiotics of communication*. Political and Social Communication Research and Development Center, Sukhothai Thammathirat Open University. Pimsuay Company Limited, Bangkok Thailand. (In Thai)
- Wongkum, K. (2025a). Figure 1 *Conceptual Framework*.
- Wongkum, K. (2025b). Figure 2 *Traditional Pattern of Thai-Khmer Textile*.
- Wongkum, K. (2025c). Figure 3 *Cultural Product Design and Market Testing Process*.